

Kaynama

[Ahmet Bican Ercilasun](#)

Tarihe yön veren büyük olaylar, uzun yıllar süren kaynama dönemlerinden sonra ortaya çıkar. Tarihin belli bir döneminde, belli bir coğrafyada, belli bir grup insan şu veya bu şekilde bir kaynama, bir kaynaşma dönemi yaşar. Böyle dönemlerde efsaneler ve destanlar da devreye girer. İnsanlar bir ülkü çevresinde toplanır. Sonra içlerinden bir veya birkaç önder çıkar. Yönettiği grubu, destanlarla da desteklenen ülkeye doğru hızla yürütür. Bütün şartların oluştuğu kaynama dönemlerinin sonunda bazı toplumlar bir tür mutasyona uğrar; tarihte büyük kırılmalar yaşanır; tarihin alışıldık, beklendik yönü değişir. Kaynama sürecini yaşayan toplum / millet, dünyanın gelecekteki birkaç yüzyılını belirler. Elbette yeni birkaç yüzyıl da ondan sonrasına yön verir.

Tarihte Türklerin de kaynadığı zamanlar olmuştur. Kaynamaların sonunda büyük olaylar meydana gelmiş; Türk'ün de, dünyanın da tarihi değişmiştir.

Sarı Irmak çevresindeki kaynama – Hunlar

Tarihin ve efsanelerin sis perdeleri arasından hayal meyal sezebildiğimiz ilk kaynama dönemi, milattan önceki yüzyıllarda, Sarı Irmak kıvrımı içinde ve ırmağın kuzeyindeki bozkırlarda yaşandı. Cennet atlarına binmiş üzengi kullanan atlılar uzak mesafeleri yakın ediyor, düşmanın yaklaşmasına fırsat vermeden ıslık çalan oklarını havada vınlatarak onları yıldırıyordu. Atlarının da kendilerinin de örme zırhları vardı ve başlarında tolgaları. Zırhlı, hafif süvari birlikleri idiler. Daha üç yaşında iken at binmeyi öğreniyorlardı. Yürümeyi öğrenmeden at binenler de vardı. Keçeden yapılmış topak çadırlarda yaşıyorlardı. Deriden yapılmış çizmeleri, iki paçalı ayak giyimleri, hafif gömlekleri, sağdan sola iliklenen kaftanları vardı. Üst giyimleri ve börtükleri çoğunlukla hayvan postundandı. At sürüleri ve koyun sürüleri vardı. Besinleri at, koyun ve av etiydi. Gerek gördükleri ve diledikleri an binlerce çadırı birkaç saatte toparlayıp atlara yüklüyorlar, yüzlerce çağırım (kilometre) ötede, bir başka bozkırda çadırlardan oluşan yeni bir seyyar şehir kurabiliyorlardı.

Kuzeyden ve batıdan geldiklerine inanıyorlardı. Belki hem kuzeyden, demir kazık yönünden, hem de gün batısından gelmişlerdi. İlk ataları **Saklar** içinden çıkmış **on yedi kardeşti**. **On yedi kardeşten biri Apa, biri Eçe adını taşıyordu. Eçe, dişi bir bozkurttan türemişti. Kardeşlerin devleti düşman saldırısı sonunda yıkılmıştı.**

Efsanenin arkasını şöyle anlatıyorlardı. Bozkurt soylu Eçe'ye bir peri dokunmuştu. Bu büyülü bir dokunuştı. Eçe artık yağmur yağdırabiliyor, yel estirebiliyordu. Tanrıların kızlarıyla evlendi. Yaz tanrısının kızı *Işık Kız* idi, kış tanrısının kızı *Kavak Kız*. Bunlardan biri dört oğul doğurdu. Oğullardan biri ak bir kuğu oldu, uçtu gitti. Kurtlarla, kuğularla kardeş olduklarına inanıyorlardı.

Üç oğul büyüdü ve dünyayı paylaştı. **Birine Kırgız diyorlardı. Birine Uygur ve birine Türk.** İlk ataları ölünce bedenini altınla kaplamışlar, onu yüksek bir dağdaki bir mağaranın içine koymuşlardı. Her yanını da kandillerle donatmışlardı. Artık *Altın Han* dedikleri atalarını yılda bir kez ziyaret ediyorlar, büyük törenler yapıyorlardı.

Türk, kardeşlerin en büyüğü idi. Ateşi buldu, halkını soğuktan korudu; Kırgız'ı, Uygur'u, Türk'ü birleştirdi. Çinliler, bu hafif atlı birliklere Hyung-nu adını vermişlerdi. Onların birden bire, binlerce atlı ile karşılmasına çıkıvermelerinden korkuyorlardı. Efsanelerinden de korkuyorlardı. Kerpiçten kalın ve yüksek duvarlar örmüşlerdi. Yine de bu demir atlılara engel olamıyorlardı.

Tarihin o bölümleri çok karanlık. Hyung-nu / Hun denilen Türklerin Sarı Irmak ve Çin Duvarı çevresinde kaç yüzyıl kaynadıklarını bilmiyoruz. Göğün çadır, güneşin mızrak olduğuna inanıyorlardı. Sonunda Bagatur adlı bir başbuğları oldu. Rehin verildiği düşman ülkesinden kaçmış, on bin kişilik bir ordu kurmuştu. Okunu nereye atıyorsa adamları da oraya atıyordu. Atmayan, hedefini şaşırarak öldürülüyordu. Bu demir disiplinli başbuğun adını Çinliler söyleyemiyorlardı, Motun diyorlardı. Türkler, Bagatur, belki de Bukatur diyorlardı. Ama adına ne derlerse desinler o, Tanrı'nın kutu idi, öyle inanıyorlardı.

Sarı Irmak çevresinde yüzlerce yıl kaynayan Hun Türklerinin başına *Tanrıkut Motun* geçince Türk'ün de dünyanın da tarihi değişti. Bozkırlı efsanelerin içinden âdeta bir millet doğmuştu. Tarihin kim bilir kaç yüzyılına yön verecek bir millet.

Altaylarda kaynama – (Kök) Türkler

Kaynamalardan biri 530'lu, 540'lı yıllarda Altay Dağları'nın güneyinde cereyan ediyordu. Altay Dağları'nın güney eteklerinde kendilerine *Türk* diyen insanlar yaşıyordu. Dağların içinden, *Ergene Kon* denilen bir vadiden çıktıklarına inanıyorlardı. Bilmedikleri yıllardan beri o vadiye oturmuşlar, kalabalık olunca dağın demirlerini eritip çıkmışlardı. Keçe çadırlarda oturuyorlardı. Altayların demirini işliyorlar, en sağlam ve dayanıklı kılıçları yapıyorlardı. Çinlilerin Cennet Atları dedikleri atlarına binip rüzgâr gibi uçuyorlardı. Çok uzaklara, binlerce çağırım uzaklara gidebiliyorlardı. Doğuya doğru akıp Sarı Irmak kıvrımının ötesine gidiyorlar, atlarıyla ırmağı geçerek Çin içlerine dalıyorlardı. Köylerde, şehirlerde yaşayan Çinliler korku içinde kalıyordu. Kış aylarında Sarı Irmak donuyordu. O zaman Türkler atlarının ayaklarına keçe bağlayarak ırmağı geçiyorlardı.

552 yılında bir gün, Sarı Irmak'a doğru değil, daha kuzeydeki Ötüken'e doğru aktılar. Ötüken Orhun vadisindeydi. Orada Avarlar oturuyordu. Türklerin başbuğu *Bumin*, Avar kağanının kızını istemiş, fakat aşağılayıcı bir karşılıkla ret cevabı almıştı. İşte bunun üzerine Türk başbuğları *Bumin* ve *İstemi*'nin komutasında Türk atlıları Ötüken'e akmış, Avarları dağıtmıştı. Ötüken artık onlarını. Tarihte yeni bir dönem başlamıştı. Türkler doğuda Kadirkan Dağları'na ve Büyük Okyanus'a dayandılar. Batıda Kırım'a kadar uzandılar. Türk adı dünyayı sardı.

Yüzlerce yıl Ergene Kon'da ve onlarca yıl Altayların güney eteklerinde kaynaşan Türkler şimdi dünya tarihini değiştirecek bir konuma gelmişlerdi.

Kâşgar ve Balasagun çevresinde kaynama – Karahanlılar

Başka bir kaynaşma 8.-9. yüzyıllarda Kâşgar ve Balasagun çevresinde meydana geldi. Eskiden beri bu topraklarda Türkçe konuşan çeşitli boylar vardı ama iki yüz yıldan beri çok daha yoğun göçlere sahne olmuştu bu coğrafya. Önce Karluklar gelmişti, sonra Uygurlar. Karlukların içinden Çigiller, Uygurların içinden Yağmalar çıkmıştı. Karluklar, Yağmalar, Çigiller, Tohsılar iki yüz yıldan beri bu topraklarda kaynaşıyordu. Ötüken'deki kağanlar soyundan gelen başbuğları vardı. Kağan sözü artık hâkan olmuştu, kan sözü de han. Bu yeni başbuğlara *Buğra Hanlar* deniyordu, bazen de *Kara Hanlar*. Müslüman komşuları onlara *Hâkaniyye* diyordu.

İşte bu hanlardan biri 940'larda çok önemli bir karar aldı, Müslüman oldu. Efsaneler, peygamberi düşünde gördüğünü, bunun için Müslüman olduğunu söylüyordu. Gerçek olmasa da efsane 950'lerden sonra hızla yayıldı. Aslında Satuk Buğra Han, Türk tarihinin en büyük devrimcilerinden biriydi. Din değiştirmiş ve Türklerin din değiştirmesini sağlamıştı. Din değiştirmekten daha büyük devrim olur mu? Satuk Buğra Han belki de düşünde peygamberi görmüştü, kim bilir? Ama o zaman onun aldığı karar stratejik bir karardı. **Bu bir çağdaşlaşma kararı idi. O zamanın en çağdaş, en ileri, en medeni toplumu İslam toplumu idi ve Satuk Buğra işte bu medenî dünyaya girme kararını vermişti.**

Karahanlıları oluşturan Türk boyları, 200 yıllık kaynaşmanın sonunda yeniden Türk'ün, İslam'ın ve dünyanın akışını değiştirecek bir konuma gelmişlerdi.

Seyhun boylarında kaynama – Oğuzlar / Selçuklular

Aynı yüzyıllarda Kâşgar ve Balasagun'dan çok uzakta, batıda, Seyhun'un Aral gölüne döküldüğü bozkırlarda, ırmağın kuzeyindeki uçsuz bucaksız bozkırlarda bir başka kaynama vardı. 750'li, 760'lı yıllarda doğudan gelen göç dalgaları, Balasagun ve çevresindeki *On Okları (Türgişleri)* yerlerinden etmiş, onları batıya doğru savurmuştu. Kalabalıktılar. Onların da başlarında kağanlar soyundan gelen başbuğlar vardı. *Oğuz Kağan* soyundan geldiklerine inanıyorlar, kopuz çalıp Oğuz'un destanını söylüyorlardı. Ozanlarının piri *Korkut Ata* idi. O, yabgu kağanlar devrinde yaşamıştı, nice nice yiğitlere ad vermişti. Küskünleri o barıştırmış, sorunları o çözmüştü. Eski günlerdeki beğler, başbuğlar, hanlar hep ona danışıyorlardı. Ne müşkülleri varsa o çözerdi. Sonra da eline kıl kopuzu alıp ad verdiği beğlerin destanlarını koşar, yiğitliklerini anlatırdı.

Seyhun ırmağının kuzeyindeki bozkırlarda atlılar kaynaşıyordu. Çadırları binlerce, on binlerce idi. At sürüleri, koyun sürüleri on binlerce idi. Yaylada yayılan obaların topak çadırlarının ucu bucağı görünmezdi. Bazı çadırlar büyüktü, genişti. Onlara otağ diyorlardı. Elllerinde kopuzlarıyla dolaşan Korkut soylu ozanlar işte bu otağlara inerler; Oğuz'un, Korkut Ata'nın, Salur Kazan'ın, Bamsı Beyrek'in, Deli Dumrul'un, Aruz Koca'nın, Basat'ın, Tepegöz'ün destanlarını söylerlerdi. O zaman bütün oba, otağın çevresinde toplanmış olurdu. Deli Dumrul'un, kuru bir çayın üzerine köprü salıp geçenden otuz üç akça, geçmeyenden döve döve kırk akça aldığını işittikçe kas kas gülerler, gülmekten katılırlar, bazen de yerlerde yuvarlanırlardı. O zaman kahkahalarla kopuzun ve ozanın sesi birbirine karışır, bozkırın göklerinde yankılanıp dururdu. Bazen kopuzun ve ozanın sesi yanıklaşırdı. Otağın çevresinde toplanmış olan obalılar bu yanık seslerin arkasından hangi destanın geleceğini bilirlerdi. Çünkü belki onlarca, belki de yüzlerce kez dinlemişlerdi aynı destanı. Şimdi dış Oğuz, İç Oğuz'a asi olacak, Oğuz yiğitleri, Oğuz erenleri birbirini kıracaktı. Ozan daha soylamaya başlamadan hıçkırıklar boğazlarda düğümlenir, gözlerde yaş birikirdi. İşte Aruz Koca kılıcını çekmiş, bir kılıç darbesiyle Beyrek'i ölüme yollamıştır. O zaman hıçkırıklar göğü tutardı. Hıçkırıklarını içlerine gömen bazı Oğuz kocaları yüzlerini göğe çevirirler, ay dedenin ve yıldızların da ağladığını görürlerdi.

Satuk Buğra Han'dan 15-20 yıl sonra, Seyhun boylarındaki Oğuz başbuğları da Müslüman olmaya karar verdiler. Bunlardan biri de Selçuk Beğ idi. O da peygamberi düşünde mi görmüştü? Yoksa büyük hakanın Kâşgar'da Müslüman olduğunu işitmiş de o sebepten mi Müslüman olmuştu? Yoksa kendi başbuğu ile mi bozmuştu? Bu soruların cevabını çok iyi bilmiyoruz ama iyi bildiğimiz bir şey var. Selçuk Beğ'in kararından sonra Oğuzlar arasındaki kaynamanın şiddeti arttı. On binlerce çadır, on binlerce at, on binlerce koyun, yüz binlerce Oğuz, Seyhun'u geçti; Mâverâünnehir'e indi. Şimdi iki ırmak arası kaynıyordu. Karahanlılar, Oğuzlar, Gazneliler birbirine girmişti. Bir süre sonra Karahanlılar sahneden çekilmişti ama Gaznelilerle Oğuzların vuruşmaları devam ediyordu. Horasan'a, İran'a kim hâkim olacaktı? 1040 yılında, *Dandanakan* denilen yerdeki savaş, işte bu sorunun cevabını verecekti. Oğuzlar genç ve taze bir güçtü. Kalabalıktılar. Hep Türk idiler. Gazneliler Sultan Mahmud'dan sonra artık o kadar güçlü sayılmazlardı. Komutanlar, hükümdar ailesi Türk'tü ama Gaznelilerin ahalisi Fars'tı, Tacik'ti, Afgan'dı. Bu kavimlerin o zamanki atalarıydı. Oğuzlar yendiler ve iki yüz yıllık kaynamanın sonunda yine tarih değişti. On beş yıl sonra halife, Türklerin himayesine girecek, otuz bir yıl sonra *Malazgirt*'te Doğu Roma orduları bozguna uğratılacak ve Türkler o zamanki dünyanın bir numaralı gücü hâline geleceklerdi.

Anadolu'da kaynama – Osmanlılar

13. yüzyılın başlarında yeni bir kaynama yaşandı. Eski Türk ataların yaşadığı, uzak, çok uzak bir ülkede *Çengiz Kağan* dedikleri bir başbuğ peyda olmuştu. Batıya, güneye seferler etmiş, dünyayı velveleye vermişti. Dediklerine göre tarihte hiç görülmemiş bir şeyi de yapmıştı; Çin ülkesini baştan başa istila etmişti.

İşte bu Çengiz Kağan batıya sefer edince önüne kattığı bütün insanları, bütün Oğuzları, Türkmenleri Azerbaycan ve Anadolu'ya doğru sürmüştü. Ölümünden sonra yerine geçen oğulları da fırtına gibi dünyayı savuruyorlardı. Kaç yüzyıllık Bağdat yıkılmış, harabeye dönmüştü.

Anadolu'daki Selçuklular zaten içten içe kaynıyordu. Baba İlyas'ın başını çektiği bir kısım Türkmen, koskoca Anadolu Selçuklu sultanlığını beşik gibi sallamıştı. Arkadan gelen Çengiz evladı İlhanlılar, Anadolu Selçuklularını perişan ettiler.

13. yüzyıl Anadolu'su tam bir kaynama coğrafyasıdır. 1250'de Karamanoğulları ile başlayan beğlikler arka arkaya sökün etti. Bunların çoğu, Çengiz ve oğullarının önünden kaçan yeni ve taze güçlerdi. En batıda olanları, Aydınogulları, Saruhanlılar, Karasioğulları ve Osmanlılar karada ve denizde kâfirlerle, tekfurlarla uğraşıyorlardı. Seyhun boylarında anlatılan Korkut Ata destanları daha Selçuklular, Saltuklular, Artuklular çağında Anadolu'ya taşınmıştı. Korkut Ata artık *Dede Korkut* idi. Kars'tan, Bayburt'tan, Mardin'den başlamış, Denizli'ye, Aydın'a, Söğüt'e dek Beyrek hikâyeleri anlatılıyordu. Bu kez, Deli Dumrul'un Azrail ile savaşmasına kahkahalarla gülüyorlardı. Düşman artık Peçenek ve Kıpçak değildi; Gürcü idi, Trabzon Rum'u idi, tekfurlardı. Boğaç Han, Salur Kazan, Kara Göne, Basat, Yegenek yeni alp erenlerin rol modelleri idi. Beğler, soy kütüklerini Oğuz Han'a çıkarmakta yarışlıyordu. Yine ozanlar çalıp söylüyor, alp eren adaylarına alplık nasıl olur, erlik, erenlik nasıl olur öğretiyordu. Efsanelerde, kopuzun tellerinde kalmış bu eski kahramanlara yeni kahramanlar da eklenmişti. Ebâ Müslimler, Battal Gaziler, Dânişment Gaziler, Sarı Saltuklar... Bazen fakılar, hocalar da onların destanlarını söylüyorlardı. Bazı alp erenlerin, Trabzon güzellerinden, Konstantiniyye güzellerinden yavukluları vardı.

13. yüzyıldaki kaynamadan *Ertuğrul oğlu Osman* çıktı, büyük Osmanlı doğdu. Tarihin gidişi yine değişti.

Türk Dünyası da kaynıyor

Türkiye, Güney Azerbaycan, Türk Dünyası bugün de kaynıyor. Aslında kaynama 19. yüzyılın sonlarında başladı. *Gaspıralı İsmail* diye bir adam Kırım'ın Bahçesaray'ında bir matbaa kurup gazete çıkardı. Bir de mektep açtı. Gazetesine *Tercüman* adını verdi. Okuma yazmayı mektebinde usûl-i cedit denilen bir yöntemle öğretmeye başladı. Gazetesi de, mektepleri de bütün Türk Dünyası'na yayıldı. Türk Dünyası'nın her tarafında *ceditçi* denilen aydınlar ortaya çıktı. *Dilde, fikirde, işte birlik* dediler; Türklerin birlik olmasını hedeflediler.

Aynı yıllarda Osmanlı Türk aydınları da kaynıyordu. *Namık Kemal*'den hürriyet ateşi almışlardı. Çok uzak ataları Satuk Buğra Han'ın çağdaşlaşma ve medeniyet tercihini bilmiyorlardı ama hem genetik kodlarında, hem kültürel kodlarında bu tercih vardı. Askerî Tıbbiye'de, İkdam gazetesinde kaynaşmalar vardı. *Hüseynzade Ali* Azerbaycan'dan St. Petersburg'a gitmiş, oradan İstanbul'a gelip Askerî Tıbbiye'ye girmişti, *Turan* diyordu.

Aynı yıllarda, 1890'larda *Thomsen* diye bir adam, Moğolistan'da bulunan meçhul yazıları sökmüştü; yazılar Türkçeydi; 1200 yıl önceki Türklerden haber veriyordu. Bilge Kağan'dan, Köl Tigin'den, Tonyukuk'tan. *Necip Asım* taşları ve üstündeki yazıları Osmanlı Türk aydınına tanıttı. Çağdaşlaşma ve uzak geçmiş buluşuyordu. Buluşuyordu ama devlet de çöküyordu. 20. yüzyıla girilmişti. Meşrutiyet çöküntüyü durduramamıştı. Kaynama, fokurdama derecesine gelmişti. Selanik'te üç adam... *Ali Canip*, *Ömer Seyfeddin*, *Ziya Gökalp*... Sade Türkçe diyorlardı, millî edebiyat diyorlardı, *Turan* diyorlardı. Gökalp nabızlarında tarihin ve efsanenin sesini duyuyordu. O sanki efsanenin içinden gelmişti, sanki yeni bir Dede Korkut idi. Aydınların yüreklerini yaktı, tutuşturdu. Türk aydınları kaynıyordu. *Türk Ocakları*, *Mehmet Eminler*, *Ahmet Hikmetler*, *Hamdullah Suphiler*, *Yusuf Akçuralar*, *Ahmet Ağaoğulları*... Türk aydınları kaynıyordu. Gence'den, Bakü'den, Kazan'dan İstanbul'a yol bağlanmıştı. *Mağcan Cumabayoğlu* ta Altaylardan sesleniyordu. Türk Dünyası'nın aydınları kaynıyordu.

Fakat arkadan büyük bir çöküntü geldi. Azerbaycan, İdil-Ural ve Türkistan Türkleri üzerine kızıl bir kâbus çöktü. Anadolu ve Balkanlardaki yüzlerce yıllık koca dev gümbür gümbür yerlere yığıldı. Ama kaynama güçlüydü; birkaç yıl toprağın altında fokurdadı. Sakarya'da, Dumlupınar'da Türk kanı sel oldu. Anadolu kaynadı, kaynadı. Şimdi yine bir başbuğ vardı, adı *Mustafa Kemal*'di. Efsanelerden çıkmıştı. Kaynayan Türk'ü Ergene Kon'dan çıkardı. Türk'ün çağdaşlaşma ve medeniyet tercihi yeniden gündeme geldi. Batı Türklüğü yükselmeye başladı. *Zeki Velidiler*, *Nihâl Atsızlar*, *Alparslan Türkeşler* Turan dediler, uzaktaki ülküyü gösterdiler.

1990'lar gelince Türk Dünyası yeniden ortaya çıktı. Bir kısım Türkler eski günleri yeniden hatırladılar. Yeniden bir kaynama ortamı doğdu. Anadolu'dan Hazar'a, Isık Göl'e, Orhun'a geziler oldu. Oralardan Ankara'ya, İzmir'e, Antalya'ya geldiler.

2000'lerde yönetime kara sinekler, zehirli örümcekler dadandı. Biz sineğiz, böceğiz dediler. Biz sinekten, böcekten, salyangozdan karılmış bir nesneyiz dediler. Türk'ün öfkesini kabarttılar, 19. yüzyılda başlayan kaynamayı harladılar. Şimdi kaynama sosyal ortamlarda. *Türkçüler, Türkçü Turancılar, Atsızcılar, Genç Atsızlar, Ülkücüler...* Onlarca, yüzlerce site, dernek... "Türk ırkının özellikleri" diye yazınca çıkan gösterimlerde yüz binlerce tıklama. Biz Türk'üz, Türk soyundanız, büyük milletiz arayışları... Ruhlar kaynıyor, damardaki kan kaynıyor. 2000'lerden itibaren patlayan tarihî romanlar... Hunlar, Göktürkler, Osmanlılar, Balkanlar, Çanakkale, Sarıkamış, İstiklal Savaşı ile ilgili yüzlerce roman... Damardaki kan kaynıyor, ruhlar kaynıyor. *Traktör* yazınca ekranda beliren futbol sahaları. Tebriz'de, Tahran'da. İşaret parmağıyla serçe parmağı havada, bozkurt işaretleri, Türk bayrakları Tahran'da, Tebriz'de. Güney Azerbaycan'da Türkçe diriliyor, Türk adları diriliyor; *Pîşevârî, Şehriyar, Sehend* canlanıyor. Damardaki kan kaynıyor, ruhlar kaynıyor. Yüzler Turan kızılığında.

Türkmencede, Özbekçede Turan romanları yazılıyor. Kazakistan'da bir önder bozkırın yedi öğüdünü hatırlıyor, hatırlatıyor. Gençler *Er Turan* adlı müzik grubu kurmuşlar, *Türk Kanı*'nı söylüyorlar, Türkler birleşiniz diyorlar. Köl Tigin anıtı Astana'da, bozkurt heykelleri Astana'da, bozkurt kabartmaları tengelerde. Bir eyaletin adı *Türkistan* oldu. Efsane devri, destan devri kapanmış gibi görünse de ruhlar yine destan istiyor, efsaneler roman diye, film diye yeniden canlandırılıyor. Türk'ün tarihinin çok çok eski olduğuna Türkler inanmak istiyor. Efsane de olsa inanmak istiyor.

Doğu Türkistan, Kâşgar, Kulca, Turfan... Eski Türk yurtları. Üzerlerinde kâbus var, zincir var, pranga var. Fakat zincirlere dolanmış bileklerdeki damarlarda akan kan kaynıyor. Yürekler çarpıyor, ruhlar kaynıyor.

Doğuda, batıda, kuzeyde, güneyde 19. yüzyıldan beri bir kaynama var.
Kaynamaların sonunda büyük kırılmalar yaşanır, tarihin yönü değişir. Hiç şüphe yok,
21. yüzyılda da tarihin yönü değişecek.

[Milli Düşünce Merkezi, 14.01.2019]